

**PRILOG POZNAVANJU ALTARISTIKE
DUBROVAČKOG DOMINIKANSKOG SAMOSTANA**

Vinicije B. Lupis

UDK: 726.591:<726.7:27-789.33>(497.584Dubrovnik)¹⁸”

Izvorni znanstveni rad

Vinicije B. Lupis

Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«

Područni centar Dubrovnik

Autor u radu obrađuje dosad manje poznate podatke o obnovi dominikanske crkve i samostana u Dubrovniku tijekom XIX. stoljeća. Posebnu je pozornost posvetio trima oltarima. Prije svega, oltaru koji se sada nalazi u crkvi sv. Nikole u Čilipima, a pripadao je obitelji Palmotić, te oltaru sv. Vinka Fererskog, godine 1883. prodanom na Muo, gdje se i sada nalazi. U djelu Serafina Marije Crijevića *Viginti supra centum Sanctorum, Beatorum,, ac Venerabilim Fratrum Ordinis Praedicatorum chronologico ordine digeste imagines*, na petoj je stranici prikaz bl. Manesa Guzmana. Ustvari, radi se o nacrtu današnjega oltara sv. Dominika u samostanskoj crkvi. Ovaj treći razmatrani oltar iz samostanske crkve, značajan iz razloga što ima sačuvan crtež po kojemu je izrađen, obogaćuje dosadašnje spoznaje o dubrovačkoj baroknoj altaristici.

Sklop dubrovačkog dominikanskog samostana i crkve stoljećima je sustavno građen, dograđivan i pregrađivan. Brojne prirodne i povijesne nedaće ostavile su traga na njegovu oblikovanju i kulturnoj baštini. Povjesničaru Serafinu Razziju iz XVI. stoljeća dugujemo detaljan opis dominikanskoga sklopa i umjetnina koje su se tada u njemu čuvale, a sve donedavno ovaj opis bio je malo korišten.¹ Velika

¹ S. Razzi, *Povijest Dubrovnika*, Dubrovnik, 2011., 163-168. Uglednom akademiku i crkvenom povjesničaru o. Stjepanu Krasiću dugujemo prijevod Razzijeva djela, kojim je obogatilo kulturnu baštinu ne samo grada Dubrovnika i okolice, nego i sveukupnu hrvatsku kulturu. Ovo vrijedno djelo doživjelo je tri izdanja na talijanskomu, a najvažniji je pretisak koji je učinio Josip Jelčić (Giuseppe Gelcich) pod naslovom: F. Serafino Razzi O. P., *La Storia di Ragusa*, Dubrovnik, 1903., 205-206. O likovnoj baštini dominikanskog samo-

trešnja 1667. godine, koja je pogodila i dominikanski samostan, uvjetovala je poslijepotresnu obnovu, i u tom vremenu kompleks samostana i crkve zadobiva dobrim dijelom barokni izgled.

Devastacija samostanskoga sklopa i obnova tijekom XIX. stoljeća

Uz crkvu, najznačajniji dio samostanskoga kompleksa jest knjižnica, koja je krajem XVII. stoljeća zadobila izgled, poslije uništen u francuskoj okupaciji.² Ona je bila izdužena oblika, sa po sedam gotičkih prozora sa svake strane. Valja spomenuti da je 20. travnja 1715. uprava samostana platila 20 dubrovačkih dukata za ostakljivanje majstoru Aleksandru staklaru.³ Pod knjižnice bio je prekriven intarziranim drvom s motivima arabeski i s raznim natpisima. Konični strop bio je pozlaćen, a pregrade su bile prekrivene sa simetrično postavljenim rezbarenim policama, ukrižanim s majstorski izrađenim prozorima, ormarima i izloženim stalcima, a iznad njih nalazili su se oslici, portreti crkvenih naučitelja i nekih poznatih uglednika. U središtu elegantne prostorije nalazio se ovalni stol s mramornom pločom i naslonjačima. Dominikanska knjižnica bila je jako cijenjena u Dubrovniku, ne po broju primjeraka, što je obuhvaćalo oko 5000 svezaka knjiga i rukopisa, već po njihovoj vrijednosti i rijetkosti.⁴ Ispred knjižnice, sa zapadne strane, nalazilo se prostrano predvorje sa sjedalnicama i klupama uokolo. Na unutrašnjem zidu koji vodi u knjižnicu nalazila se velika slika anđeoskog doktora sv. Tome Akvinca.⁵

---

stana pisali su: K. Prijatelj, »Prilozi slikarstvu XV.-XVII. st. u Dubrovniku«, *Historijski zbornik*, 4, Zagreb, 1951., 173-192; Lj. Karaman, »O staroj slikarskoj školi u Dubrovniku«, *Anali Historijskog instituta u Dubrovniku*, 2, Dubrovnik, 1953., 101-123; C. Fisković, »Naši graditelji i kipari XV. i XVI. st. u Dubrovniku«, Zagreb, Matica hrvatska, 1947.; G. Gamulin, »Tizianov poliptih u katedrali u Dubrovniku«, *Zbornik Instituta za historijske nauke u Zadru*, 1, Zadar, 1955., 93-115; isti, »Due dipinti ignoti o poco conosciuti«, *Arte veneta*, X, Venezia, 1956, 65-70; isti, »Un quadro di Tiziano troppo dimenticato«, *Commentari*, 1, Roma, 1957., 33-38; A. Matanić, »Apostolska vizitacija dubrovačke nadbiskupije god. 1573./4. prema spisima sačuvanim u Tajnome vatikanskom arhivu«, *Mandićev zbornik (Radovi Hrvatskog povijesnog instituta u Rimu)*, sv. I/II, Rim, 1965., 199-200. Signatura vizitacije je sljedeća: Vatikanski tajni arhiv, Congregatio Concilii, Visitaciones Apostolicae, 21, (Ragusina 1573/74), 332v; S. Krasić, »Djela likovne umjetnosti u Dominikanskom samostanu u Dubrovniku u XV. i XVI. stoljeću«, *Dubrovnik*, 2/3, Dubrovnik, 1998., 233-262; isti, *Dominikanski samostan u Dubrovniku*, Dubrovnik, 2002., 1-90.

² V. B. Lupis, »Konzervatorske smjernice uređenja dominikanske knjižnice« u: Studio Ve-tma, arh. d.o.o., *Elaborat istražnih radova zapadnog i dijela sjevernog krila gornjeg kata dominikanskog samostana*, Dubrovnik, 2008., 1-8. Tijekom istražnih radova u zapadnome krilu, gdje je bila smještena prvotna samostanska knjižnica, 2008. otkriveni su barokni oslici iz razdoblja poslijepotresne obnove, na zapadnome zidu fragmenti figuralnih kompozicija, a na istočnome medaljon s likom anđela.

³ Arhiv dubrovačkog dominikanskog samostana (dalje ADS), 21, *Knjiga samostanske blagajne (1706. – 1805.)*, 33.

⁴ Knjižnica dominikanskog samostana, *Memorie Cronologico – Storiche delle Chiese e Conventi della Ragusina Congregazione di San Domenico Dall'Anno 1750. in poi Del padre Bacciliere fra Agostino Giurgevich dello Stesso Ordine parte prima 1864*, 36-IV-17, 15.

⁵ A. Đurđević, *op. cit.*, 1864., 14.

Ulomak baroknog fresko-oslika iz stare knjižnice
dubrovačkog dominikanskog samostana, XVII. st.

Dana 27. svibnja 1806. francuske trupe su u poslijepodnevim satima okupirale samostan i to: najveći dio dormitorija, ćelija, novicijat i knjižnicu, a redovnicima su ostavili samo pet soba. Tada je francuska soldateska uništila i otuđila najveći broj rukopisa pohranjenih pod ključem na stalcima i u ormarima, a u isto je vrijeme uništen interijer ove važne knjižnice, koja potom biva pregrađena za vojničke potrebe. Sve su redovničke ćelije na drugome katu demolirane.⁶

Poslije okupacije, kada su francuske trupe teško poharale dominikanski samostan, okružni građevinski inženjer Lorenzo Vitelleschi vodio je 1814. i 1815. obnovu dijela samostana i crkve. U tom obnoviteljskom zahvatu, bivši je državni slikar Dubrovačke Republike Andrija Pignatelli s pomoćnicima popravljao oslike na oltarima u dominikanskoj crkvi u Dubrovniku.⁷ Slikar Andrija Pignatelli

⁶ *Ibid.*, 17, 18.

⁷ V. B. Lupis, »O sakralnoj baštini uoči pada Republike i u prvim desetljećima 19. st. u Dubrovniku i okolici«, *Peristil*, 49, Zagreb, 2006., 107-128; DAD, Okružno poglavarstvo Dubrovnik (dalje OPD), god. 1819., pozicija V.10703., *Copia autentica dello Stato dimostrativo le spese inoctrate per i ristauo della Chiesa e d'un lato del Convento di S. Domenico di Ragusa conforme ai Registri del medesimo dai 6. Novembre 1814. fin ai 16. Febrero 1816. IV.*:

»(...)

Dai 16. fin ai 26. aprile 1815.

Per un'altra partita di 120. Barili di calcina, e 103. di sabbione consumati nella riparazione del pavimento della Chiesa totalmente scavato, nella costrzione delle pradelle degl'Altari, e nell'incalcinare i gradini rovinati 207: 17.

Dai 18. fin ai 30 Aprile 1815.

Per i ferramenti impiegazi nel tavolato dell'Altare, e nelle porte, e per i sostegni delle lampade, dati al Fabbro, ed al Vetraro per i vetro 211: 4.

Al Pittore Andrea Pignatelli per la pittura dell'altare maggiore a Colla ordinaria dati 211: 12.

imao je sina Luku (Dubrovnik, 16. IX. 1768. – ?), koji je imao sina nazvanoga po djedovu imenu Andrija (21. III. 1795. – ?). Umjetnikov sin Luka radio je za dominikance na Braču, kada je 1802. naslikao Gospu od Ružarija s likovima sv. Dominika i sv. Gajetana s petnaest otajstava krunice koji se nalazi naatici oltara Gospe od Ružarija u bolskoj dominikanskoj crkvi.⁸

Tada je popravljen i dormitorij samostana, točnije onaj dio koji su okupirale austrijske vojne snage generala Teodora Milutinovića. Taj posao obavio je poseban vojni inženjerski ured, od kojega nam nikakvi arhivski tragovi nisu sačuvani. Prostor stare knjižnice u zapadnome krilu, smješten na isti način kao i u franjevačkome samostanu, bio je posve devastiran za francuske okupacije. Služio je za vojne potrebe. Takvo je stanje naslijedila austrijska vojska. Zahvaljujući prijateljstvu dominikanskog priora Anđela Maslaća s austrijskim časnikom Bernardom Kabogom i njegovu zauzimanju u Beču, vojne snage su 1837. ispraznile najveći dio samostana, preselivši se u novu vojarnu u Revelinu, s time da je vojska ostala na drugom katu sve do 1856. godine.⁹

Tijekom francuske okupacije, a i poslije za boravka austrijske vojske, drugi samostanski kat bio je devastiran i pretvoren u tri velike prostorije – vojničke spavaonice. Po odlasku vojske, dominikanci na sedam godina Općini iznajmljuju zapadni i sjeverni dio drugog kata za potrebe osnovne škole. Ugovor su produživali sve do 1862. godine. Tada dominikanci na svoj trošak dvije velike prostorije pregrađuju u sedam prostranih učionica.¹⁰ Nakon što su Austrijanci zatvorili južne lukove na katu kako bi dobili još soba, dominikanci su tu, po odlasku vojske, privremeno smjestili novicijat, a 1859. uredili i novu knjižnicu. Budući da je samostan već iznajmio zapadno krilo za učionice osnovne škole, knjižnica nije

---

Al Sig.r Devouls per una 2da partita di tavole Veneziane 203:

A Mestro Niccolo' Gnrinch muratore per i lavori fatti nel ristauro, e riparazione de Dormitorj, costruzione d'una stanza, e riparazione de due Altari di S. Vincenzo, e S. Anna 684: (...)

Dai 30 Aprile fin ai 6 Maggio 1815.

Per trasporti di 3. Casse di Canne dell'Organo con varj pezzi d'intaglio, dell'Orchestra, Facciata, Mantici, e varj pezzi inservienti, e necessarj pel medesimo Spesi 13: 38

Pel trasporto di 70. tavole, e d'alcuni travi impiegati per le costruzioni del piano per l'Organo, come pure d'un terco grasso di legna neccesario pel sostegno delle Campane preso a Gravosa, e non pagato 6: 38. (...)

A due Falegname, due Muratori, ed 2. Manuale, compresa la calcina, il sabbionne, per due giornate impiegate nel parziale ristauro del Coro 26: 32

(...)

Dai 18. fin ai 22. Giugno 1815.

Al Sig.r Gregorio Vicevich Organaro per rimettere al suo luogo, e ricomporre le canne, compresa la roba necessaria, di un era mancante la machina, e le giornate impiegate 189: 26

Al Sig.r Maestro di cappella Tommaso Resti accordatore dell'Organo dati 47. 10

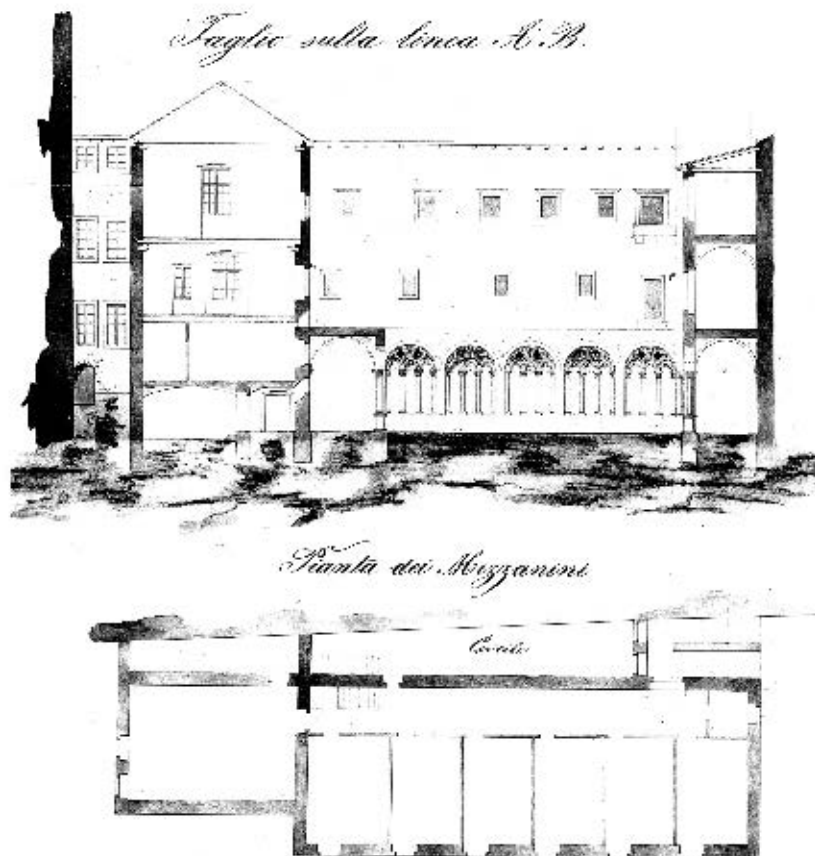
Al Pittore Pignatetelli per varj lavori di pittura intorno agli altari 11. 20

A 2 Serventi per lavori straordinarj 16: 26 (...)

⁸ I. Prijatelj Pavičić – L. Čoralić, »Prilog poznavanju dvaju oltara u bolskoj dominikanskoj samostanskoj crkvi«, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 28, Zagreb, 2004., 146-161.

⁹ A. Đurđević, *op. cit.* (5), 25, 30.

¹⁰ *Ibid.*, 28.

Frano Boriani, 30. siječnja 1846., nacrt za prilagodbu samostana za c. k. Gimnaziju
 (Progetto pel collocamento del c: r Ginnasio nel Convento dei Rr.di Padri Domenicani)
 – presjek samostanskog dvorišta

vraćena na svoje staro mjesto. Tijekom kolovoza 1877. sjeverno i zapadno krilo drugoga kata samostanskog krila bilo je nanovo ožbukano.¹¹ Od tada je tijekom XX. stoljeća drugi kat u više navrata pregrađivan i žbukano, tako da je izgubio mnogo od svoje izvornosti.

Galski vandalizam, kako samostanski kroničar naziva devastaciju francuske okupacijske vojske, uništio je mnoga umjetnička djela u dominikanskoj crkvi i u samostanu. Francuska vojska pokušala je čak uništiti i veliko raspelo Paola Veneziana, kada je zabilježena pobožna predaja o čudu sv. Križa.¹² Istovremeno je crkva Sv. Sebastijana (poslije 1667. nazvana sv. Barbare), koja se nalazila u sklopu dominikanskog samostana, sa samostanskom crkvom pretvorena u zatvor i konjušnicu.¹³ Crkva Gospe od Rozarija s bratovštinskom kućom bila je pretvore-

¹¹ *Ibid.*, *op.cit.*, 119.

¹² ADS, R., 36-IV-17, 17.

¹³ V. B. Lupis, »Arhitekt Lorenzo Vitelleschi i njegovo vrijeme«, u: *Vitelleschi povijesne i*

na u skladište.¹⁴ Stanje nije bilo ništa bolje ni kada su došle austrijske trupe u siječnju 1814. godine, jer su po dolasku u dominikanski samostan uništile prelijepu kamenu ogradu na taraci prvog kata i lukove na drugom katu.¹⁵ Njima ipak ide u prilog činjenica da su dominikancima vratile samostansku crkvu, ali ne i crkvu sv. Sebastijana, koju su pretvorile u ludnicu, poput crkve Gospe od Rozarija koja je bila predana c. k. liječniku. Crkva je bila posve uništena, brojne nadgrobnne ploče isprevtane za popločanje.

Poslije prvog popravka crkve, koji je izveo okružni građevinski inženjer Lorenzo Vitelleschi 1814., glavni je oltar 9. travnja 1815. posvetio trebinjsko-mrkanski biskup Nikola Ferić. Godine 1855. crkva je bila iznova obijeljena. Tada je nabačena nova žbuka, a pod crkve popločan.¹⁶ Isto tako, 1857. bilo je obnovljeno stubište bočnih vrata.¹⁷ Na prvom katu samostana bile su uređene nova kapela i nova knjižnica u zazidanim lukovima arkature. Godine 1861. grom je teško oštetio zvonik, kao i jedno stoljeće ranije, točnije 4. VI. 1761. Tom prilikom bile su oštećene orgulje, koje su popravljene, a isto tako i kupola zvonika koja je dobila barokni lukovičasti oblik. Tada je ujedno postavljen i novi kameni križ.¹⁸ Klaustar je nanovo popločan 1863., a 1864. je popravljeno ostakljenje prozorske rozete na kojoj se izvorno nalazilo ostakljenje tipa »bivolje oko«.¹⁹

Okružni građevinski inženjer Frano Boriani 30. siječnja 1846. na četiri je lista izradio nacrt za prilagodbu samostana za c. k. Gimnaziju (*Progetto pel collocamento del c: r Ginnasio nel Convento dei R.di Padri Domenicani*). Na nacrtu prvoga kata knjižnica se još nalazila u dijelu izvorne knjižnice prije francuske devastacije. Ovaj snimak iznimno je dragocjen za poznavanje unutrašnje mijene spomenika, jer se provincijalni arhiv tada nalazio na mjestu sadašnje knjižnice gdje je lođa na prvom katu već bila zazidana.²⁰

---

statističke bilješke o Dubrovačkom okrugu, prikupio okružni inženjer Lorenzo Vitelleschi, Dubrovnik, 1827, Dubrovnik, 2002., 35.

¹⁴ V. B. Lupis, »Kosta Strajnić i oltar navještenja u dubrovačkoj prvostolnici«, u: *Strajnićev zbornik, zbornik radova povodom 120. godišnjice rođenja i 30. godišnjice smrti Koste Strajnića*, Dubrovnik/Zagreb, 2009., 175-182. Kvalitetni mramorni oltar iz ove crkve bio je dijeljen i seljen više puta tijekom XIX. i XX. stoljeća. Oltarna menza, i supadenej oltara od crno-bijeloga su mramora. Ova menza izvorno je pripadala oltaru iz crkve Gospe od Rozarija, čiji je retabl služio kao okvir za Tizianov poliptih u prezbiteriju dubrovačke prvostolnice. Potom je retabl vraćen dominikancima. Oltarna menza ovog mramornog oltara nalazi u dubrovačkoj prvostolnici i na njoj je mramorni retabl s oltarnom palom Navještenja Gospina koja je pripisana dubrovačkom slikaru Benediktu Stayu (1650. – 1687.), a ova oltarna pala najvjerojatnije potječe iz ukinutog benediktinskog samostana sv. Marije od Kaštela.

¹⁵ ADS, R., Knjižnica dominikanskog samostana, *Memorie Cronologico-Storiche delle Chiese e Conventi della Ragusina Congregazione di San Domenico Dall'Anno 1750. in poi Del padre Bacciliere fra Agostino Giurgevich dello Stesso Ordine parte prima 1864*, 36-IV-17, 23.

¹⁶ *Ibid.*, 36-IV-17, 36-37.

¹⁷ *Ibid.*, 36-IV-17, 39.

¹⁸ *Ibid.*, 36-IV-17, 43-44.

¹⁹ Radi se o prozorskim okvirima sastavljenima od staklenih diskova od puhanog stakla i uloženi u olovne okvire.

²⁰ ADB, Ser. II, pod ser. II, kut. 59.

U prvotnom uređenju crkve (mislimo na stanje prije francuske devastacije), uz glavna vrata nalazili su se oltari sv. Duha i Imena Isusova. Oltar sv. Duha podigla je obitelj Ohmučević-Skočibuha s nasljednicima Facenda. Oltar Imena Isusova podigla je plemićka obitelj Sorkočević. S desne strane od ulaza nalazili su se oltari: sv. Vinka Fererskog, sv. Ruže Limske, sv. Josipa, sv. Tome Akvinskoga, sv. Ane, sv. Marije Magdalene²¹ i sv. Nikole. Oltar sv. Marije Magdalene podigla je plemićka obitelj Pucić,²² a oltar sv. Nikole plemićka obitelj Lukarević. Glavni oltar u crkvi bio je izvorno posvećen sv. Sakramentu. Iznad oltara bio je jedan kat, nazvan mali kor, od kojega je vodilo stubište do kora s parom orgulja. Na sjevernome zidu nalazio se drugi niz oltara: sv. Petra Mučenika, sv. Križa, sv. Andrije apostola, sv. Antuna opata, sv. Pija V., sv. Dominika, sv. Vlaha i sv. Pavla apostola. Oltar sv. Antuna opata podigla je obitelj Giuliani,²³ a oltar sv. Pavla apostola obitelj Gundulić. U svemu, u crkvi se tada nalazilo osamnaest oltara.²⁴

O oltarima u samostanskoj crkvi

Dominikanska je crkva mnogo puta mijenjala raspored i broj oltara. Prije njezina uređenja 1883. godine, uz ulazna vrata s lijeve strane nalazio se oltar Imena Isusova, a potom uz sjeverni zid tri niše, u kojima su se nalazili oltari: sv. Petra Mučenika, sv. Križa i sv. Andrije apostola. Uz njih se nalazio oltar sv. Antuna opata, na koji je tada postavljeno raspelo i preimenovan je u oltar sv. Križa. Do njega su se nalazili propovjedaonica i oltar sv. Pija V. Slijedili su oltari sv. Tome Akvinskoga, sv. Dominika,²⁵ sv. Vlaha i sv. Pavla.

Poput brojnih građana i pripadnika vlastele, u dominikanskoj su se crkvi i samostanu stoljećima pokapali članovi roda Palmotića, a o tome svjedoče i oporuke u Državnom arhivu u Dubrovniku. U dvorani kapitula nalazi se grob Junija Palmotića.²⁶ Povezanost Palmotićeve s dominikancima potječe iz činjenice koju donosi Crijevićevo rukopisno djelo *Monumenta Congregatione Sancti Dominici de Ragusio*, a iz njega Daniele Farlati, da je 1228. dominikancima ustupljena crkvice sv. Jakova unutar gradskih zidina. Iste godine Palmotići su im darovali crkvu Marijina Uznesenja, kuću i vrt, na kojima je sagrađen današnji samostan. Taj se prostor nalazio u blizine crkvice sv. Jakova izvana ondašnjih zidina.²⁷

Obitelj Jakete Palmotića imala je u dominikanskoj crkvi svoj oltar koji je stradao 1667. godine. Sam je pjesnik Jaketa Palmotić u svojoj oporuci ostavio no-

²¹ S. Skurla, *Ceni storici*, Zagreb, 1876, 107: »Su d'un altare di fianco, nella chiesa, si ammira la bella palla di Tiziano, rappresentante s. M. Maddalena, di proprietà della famiglia Pozza, che ultimamente la fe' ristaurare dal signor Fabris di Venezia, e quell' accademia la classificò per opera della miglior età dell'immortale autore, ed apprezzò per valore di 60. 000 franchi«; G. Gelcich, *Dello sviluppo civile di Ragusa*, Dubrovnik, 1884, 107- 109.

²² Skupina autora: Restauriranje Tizianove slike iz crkve sv. Dominika u Dubrovniku, Zagreb, 2008., 1-120.

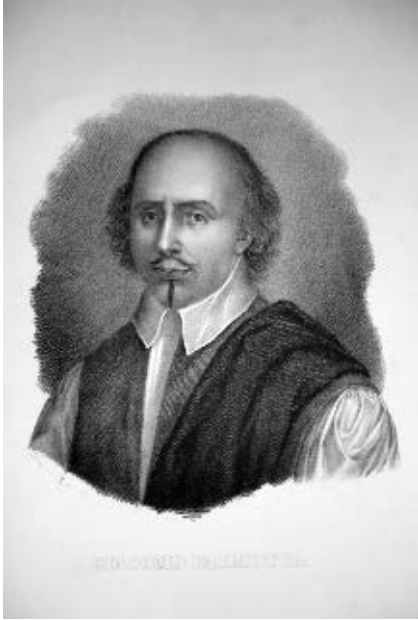
²³ ADS, 36-IV-18, 11. Iz ove obitelji potjecao je o. p. Karlo Giuliani (1692. – 11. IV. 1765.).

²⁴ ADS, R., br. 36-IV-17., 8-9.

²⁵ Ibid., 36-IV-17, 66.

²⁶ S. Krsić, *Dominikanski samostan u Dubrovniku*, Dubrovnik, 2002., 77.

²⁷ L. Beritić, *Utvrdjenja grada Dubrovnika*, Dubrovnik, 1955., 18.

Petar Frano Martecchini, grafika Jakova / Jakete / Palmotića, 1841.

Glavni oltar iz crkve sv. Nikole u Čilipima (izvorno u dubrovačkoj dominikanskoj crkvi),

vac da se tu podigne/popravi oltar i postavi oltarna pala Gospe od Karmena sa sv. Jakovom, sv. Ivanom, sv. Pavlom i sv. Jelenom.²⁸ Odredio je da se na tom oltaru govore mise za njegovu dušu, dušu njegove supruge Jelene i njegovih pokojnih koje je poimence naveo.²⁹ Danas se taj kasnorenesansni oltar nalazi u prezbiteriju župne crkve sv. Nikole u Čilipima. Oltar je prilikom obnove crkve sv. Dominika 1883. prodan kako bi se namaknula sredstva za obnovu i njezino novo uređenje. Oltar iz dominikanske crkve najvjerojatnije je prvotno bio oltar sv. Pavla. Nastao je u istoj radionici u kojoj je izrađen i oltar obitelji Pucić na kojemu se nalazila Tizianova oltarna pala. Na bazama stupova ovih oltara nalaze se grbovi. Na bazi čilipskog oltara s lijeve su strane grbovi obitelji Brajković (Braichi/Brajki), kao i na fasadi kuće broj 5 u Palmotićevoj ulici. Drugi grb, koji na prvi pogled slič

²⁸ H. Mihanović-Salopek i V. B. Lupis, *Željezni duh: prinos Jakete Palmotića Dionorića hrvatskoj književnoj baštini*, Zagreb/Dubrovnik, 2010., 204-208.

²⁹ DAD, X.1, T.N., 70, 153'-154': » (...) ordino e voglio che li detti miei beni vadino a i RR PP di S Domenico i gli siano tenuti venderli tutti e del ritratto loro fabricar un 'Altare in chiesa loro et ili resto poner all'annue entrate dove meglio le paresse e di queste poi dotar l'Altare sudetto accioche in perpetuo si dichino tante messe piane pe r l'anima mia e della sig Elena e delli sudetti defonti da me nominati. La Pittura a del sudetto Altare sia la Madonna Santissima del Carmine, S Giacomo, S. Giovanni, S. Paolo e S. Elena o se per sorte li nostri egr ... pretendessero di valersi nei beni di gl Padre mio per le puntature e latro, in tal caso voglio che il mio Herede faccia sententiar la carta dotale di mia madre e che in virtu di questa occupi Malfo et Osonik che tanto si ritrova appo di me dei beni paterni (...)«.

Oltar Gospe od Rozarija u dubrovačkoj dominikanskoj crkvi (vjerojatno Bilinićeva radionica), Split, XIX. st.

Oltar Pomoćnice Kršćana u crkvi bl. Gracije na Mulu (izvorno oltar sv. Dominika iz dubrovačke dominikanske crkve)

grbu pučanske obitelji Vodopić, nešto je drugačiji.³⁰ Možda se radi o specifičnom grbu Jaketine grane.³¹ U gornjem polju grba nalaze se osmerokraka zvijezda i polmjesec, u donjem polju, odijeljenom kosom gredom, nema ničega. Iznad grba, vertikalno ispod vizira, isklesan je mač, stiliziran poput mača na grbu Palmotića i Crijevića. Mač ima i obiteljsko objašnjenje. Možda najstarija potvrđena veza roda Palmotićevidih s kulturnom baštinom jest i vijest kako je hrvatsko-ugarski kralj Matijaš Korvin poslao mač dubrovačkom knezu po Dživu Palmotiću. Vjerojatno se radi o maču koji se čuva u zbirci oružja bečkoga Muzeja za povijest umjetnosti.³² Smatramo kako se radi o varijanti grba Palmotića, a njegova kombinacija

³⁰ S. Rudić, »Rei p(ublicae) Ragusi(nae) eiusq(ue) optimum insignia, zbornik znamenja dubrovačkih porodica«, Istarski časopis Istarskog instituta u Beogradu, Beograd, 2006., 173-191. U radu je priložena verzija grba roda Vodopića, gdje se u donjem polju nalazi osmerokraka zvijezda, kao i tri zvijezde na kosoj gredi, za razliku od šesterokrakih zvijezda iz Martecchinijeva grbovnika iz 1892. koji se danas čuva u Državnom arhivu u Dubrovniku. Beogradski je grbovnik likovno znatno kvalitetniji, kao i stariji, otuđen je tijekom XIX. stoljeća, a pripadao je nesumnjivo Državnoj kancelariji.

³¹ U oporuci Anica Marina Brajkovića od 14. I. 1646. na hrvatskom jeziku ostavlja Blaženog Gospi od Rozarija u Dubrovniku i njezinoj Bratovštini sto dukata, ali kao zanimljivost valja napomenuti da se ne spominje nigdje oltar (DAD, X.1., T.N., 64. (1645.- 1650.), 50' – 51').

³² I. Bach, »Mač dubrovačkog kneza, dar Matije Korvina«, *Prilozi povijesti umjetnosti Dalmacije*, 18, Split, 1970., 61-73; N. Lonza, *Kazalište vlasti, ceremonijal i državni blagdani*

s grbom Brajkovića ima svoje logično objašnjenje. Svakako, oltar je nastao u dubrovačkoj klesarskoj radionici koja je djelovala krajem XVI. i početkom XVII. stoljeća. Radi se o zaista važnoj kasno-renesansnoj umjetnini.

Postavlja se pitanje je li možda i danas sačuvana oltarna pala ovoga oltara. Ostavljamo mogućnost da s ovog oltara potječe oltarna pala koju je izradio slikar Francesco di Maria. Mogla je biti izmještena poslije 1883. i velikog restauratorskog zahvata u dominikanskoj crkvi na drugi kameni oltar. Francesco di Maria (1623. – 1690.) napuljski je slikar. U mladosti je bio učenik Domenichina koji je u Napulj donio odraze slikarstva Carraccija i Rafaela, razvio osobiti stilski izraz barokiziranih Rafaelovih rješenja i bolonjskih akademiziranih odjeka, što je vidljivo na brojnim oltarnim palama u napuljskim crkvama. Za Dubrovnik je naslikao oltarnu palu Gospe s Isusom, okružene anđelima i skupinom svetaca: sv. Petrom, sv. Pavlom, sv. Pijom V., jednom dominikanskom sveticom (možda sv. Elizabetom) i propalom likom sveca koji je početkom XIX. stoljeća preslikao klasicistički slikar Carmelo Reggio, po narudžbi dominikanskog samostana, u lik sv. Tome Akvinskoga.

Isti slikar naslikao je za drugi oltar u dominikanskoj crkvi oltarnu palu sv. Ane sa svecima: sv. Andrijom, sv. Margaritom, bl. Margaretom Savojskom, sv. Antoninom, sv. Rajmundom i sv. Hijacintom.³³ Postoji mogućnost da je tom prilikom došlo do izmjene ikonografskog plana naručitelja, tj. da su dominikanci s pjesnikovom udovicom uglavili novi ikonografski plan likova svetaca.

Glavni oltar bio je posvećen Gospi od Rozarija, čija je oltarna pala prenesena iz nedaleke istoimene crkve. Drugi bočni oltar bio je posvećen sv. Nikoli. Potom su slijedili oltari sv. Marije Magdalene, sv. Vinka Fererskog i sv. Ane uz bočna vrata. Crkva je 1883. bila popločana mramorom, postavljena je mramorna balustrada ispred oltara sv. Pavla, sv. Nikole i glavnoga oltara.

Oltar Imena Isusova, koji se nalazio u dnu crkve, prenesen je tijekom tog preuređenja na mjesto glavnog oltara i bio je pozlaćen. U ovom je zahvatu oltar sv. Vinka Fererskoga zamijenjen novim mramornim oltarom nastalim vjerojatno u Bilinićevoj splitskoj radionici i kulturnim kipom Gospe od Rozarija nastalim u tirolskim radionicama. Stari oltar sv. Vinka Fererskoga, djelomično izrađen od mramora, a djelomice od kamena, prodan je 1883. godine novosagrađenoj župnoj crkvi Pomoćnice Kršćana na Muo u Boki kotorskoj. Kotorski biskup Marko Kalogjera za ovaj je oltar Pomoćnice Kršćana u crkvi blaženoga Gracije na Mulu darovao litografiju koja prikazuje Gospu s Isusom i bogati neostilski okvir koji je izradio bečki restaurator Hyn 1884.³⁴ Danas je na oltaru u Boki skraćena oltarna niša u kojoj se umjesto kipa sv. Vinka Fererskog nalazi manja kulturna slika. Oltar sv. Vinka vjerojatno treba povezati uz altarista Girolama Picca iz Friulija, odnosno uz mletački altaristički krug koji je bio aktivan tijekom pedesetih i šezdesetih godina na otoku Korčuli i poluotoku Pelješcu, gdje je i izradio mramorni oltar

---

Dubrovačke Republike u 17. i 18. stoljeću, Zagreb, Dubrovnik, 2009., 69.

³³ K. Prijatelj, *Studije o umjetninama u Dalmaciji V*, Zagreb, 1989., 80-84.

³⁴ V. B. Lupis, »Odnos biskupa Marka Kalogjere prema kulturi, umjetnosti i politici«, u: *Biskup Marko Kalogjera o 120. obljetnici smrti*, sv. 1, Blato, 2008., 106, 120-121; P. Medač, *Blaženi Gracija iz Mula*, Kotor, 2008., str. 15.

Gospe od Rozarija u istoimenom dominikanskom samostanu Dubrovačke dominikanske kongregacije.³⁵ Pelješki oltar je skromnija inačica oltara sv. Vinka Fererskog iz Dubrovnika, ali je moguće povući paralele s ostalim oltarima Piccova opusa.³⁶ Prije svega tu se trebamo osvrnuti na arhitektonske detalje zabata oltara iz crkve sv. Mihovila u Korčuli, gdje se nalazi istovjetan školjkasti završetak, kao i kamena plastika kapitela. Afrički i crveni mramor daju oltaru sv. Vinka dominantan ton. Pretpostavljamo da su dubrovački dominikanci na osnovi rada na Pelješcu mogli pružiti altaristu Piccu ili nekom iz mletačkog altarističkoga kruga veću mogućnost, glede materijalnih sredstava i dimenzija oltara. Svakako, ovaj je oltar obogaćenje dubrovačke barokne altaristike.

Oltar sv. Vinka Fererskog imao je posebni značaj u Dubrovniku, jer je uz njega vezan jedan od najvažnijih samostanskih blagdana. Serafino Razzi u svojoj Povijesti Dubrovnika 1595. opisuje ovaj kip, kojemu je 1588. darovao križ – enkolpion, kao kip izložen posebnom štovanju.³⁷ Kip sv. Vinka prepoznatljiv je ikonografije: lijeva mu je ruka uzdignuta na blagoslov, a u desnoj se nalazi otvorena knjiga s natpisom: TIMET/E DEVM/ QVIA/ VENIT/ HORA/ IVDITII/ EIVS. Taj je svetac u XV. stoljeću bio vrlo popularan kao protukužni svetac kojemu su se podizale crkve i oltari.³⁸ Od 1747. sačuvana je knjižica troškova. Na osnovi isplate troškova, kako je zabilježeno na 1. listi rukopisa, razvidno je da je tada bio nabavljen stari barokni oltar sv. Vinka Fererskog, odnosno tu su troškovanik radnika, mramorni prah, odnosno sklapanje oltara, ostakljivanje i izrada okvira itd.³⁹ Godine 1750. postavljena je viseća svjetiljka ispred oltara.⁴⁰ Godine

³⁵ V. B. Lupis, »Novi doprinosi altaristici na Korčuli i Pelješcu tijekom 18. i 19. stoljeća«, u: *Zborniku u čast Vladimira Markovića SIC ARS DEPRENDITUR ARTE*, Zagreb, 2009., 345-361.

³⁶ O odstupanjima figuralne plastike u Piccovu opusu sudi rad Damira Tulića, »Marginalije uz altarističku radionicu Girolama Picca«, *Godišnjak grada Korčule*, 13, Korčula, 2010., 93-98.

³⁷ S. Razzi, *op. cit.* (1), 166.

³⁸ M. J. Zucker, »Problems in Domenican iconography: the case of St. Vincent Ferrer«, *Artibus et historiae*, XXV, Krakow, 181-193; V. B. Lupis, »Prilozi poznavanju drvene skulpture Boke kotorske«, *Dubrovnik*, 1, Dubrovnik, 2003., 124-125; S. Krasić, *Dominikanski samostan u Dubrovniku*, Dubrovnik, 2002., 41; Autor članka ispravlja svoju raniju tvrdnju kako se ovdje radi o sv. Dominiku; Katalogom »Dominikanci u Hrvatskoj« ovaj kip nije obrađen, kao kip sv. Vinka naručen za dominikanski samostan sv. Nikole u Kotoru. Dubrovački kip nastao je 1483., a kotorski 1490. godine.

³⁹ ADS, Rukopis (Troškovi i rashodi prigodom svetkovine sv. Vincenca Fererija od god. 1747.), 1., »In N.D. B.M.V., et B.D. Novembre 1747.

Piedi per fare la finistra nuova nella capella di S. Vincenzo.

Per un mezzo cupello di terrazzo-----p.3.

Per la polvere di marmo-----p.20.

Per giornate due, e mezzo al Muratore, e un Manovale---p.1. 38.

Per lastre di vetro 45-----p.1. 30

Per varii Ferrami di detta finestra ---p.2. 13.

Per Piombo, Legname, Fattura della vetriate, e Fattura della Cassa, e telari à Pietro Stulli-----p.5. 20.«

⁴⁰ ADS, R., (Troškovi....), o.c., 1'

Arhiv dominikanskog samostana u Dubrovniku, Serafin Marija Crijević: *Viginti supra centum Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilim Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordine digeste Imagines*, str. 5.: prikaz bl. Manesa Guzmana (likovni predložak za oltar sv. Dominika)

Oltar sv. Dominika sa oltarnom palom Vlaha Bukovca

1753. popravljen je kip sv. Vinka.⁴¹ Uokolo kipa očito su se nalazile slike jer su 1755. isplaćena slikaru Giovanniju Beppu za popravak slika sv. Vinka Fererskog i za pozlatu njihovih okvira četiri dukata i 22 groša.⁴² Oltar je 1761., kada ga je izradio majstor Nikola kožar, dobio kožni predoltarnik.⁴³ Kapetan Antun Grego je 1762. za oltar u Mlecima za 22 mletačka dukata nabavio srebrne kanonske ploče.⁴⁴ Majstoru Giovanniju Beppu dva puta je plaćano za osvježenje niše i kipa sv. Vinka, kao i za izradu nacrtu svetohraništa za ovaj oltar.⁴⁵ Svetohranište je bilo pozlačeno 1789., a »palu portante« popravljao je 1791. dominkanac fra. Bruni.⁴⁶ Ta je pala poslije uklanjanja oltara očito bila stradala. Kip sv. Vinka sada se nalazi izložen u crkvenoj lađi na kamenom nosaču. Poslije prodaje mramornog baroknog oltara, kult sv. Vinka je u Dubrovniku polako gasnuo.

U velikom zahvatu uređenja dominikanske crkve sa sjevernoga su zida prenesene tri Maravićeve niše u dno crkve, a na sjevernom su zidu postavljeni oltari sv. Marije Magdalene, sv. Križa i sv. Dominika. Oltari sv. Pavla i sv. Nikole, smješteni u kapelama uz glavni oltar, jedini su od početka XVI. st. zadržali svoje

⁴¹ ADS, R., (Troškovi...), o.c., 2'

⁴² ADS, R., (Troškovi...), *op. cit.*, 4.

⁴³ ADS, R., (Troškovi...), *op. cit.*, 5'

⁴⁴ ADS, R., (Troškovi...), *op. cit.*, 6'

⁴⁵ ADS, R., (Troškovi...), *op. cit.*, 8'

⁴⁶ ADS, R., (Troškovi...), *op. cit.* 19.

izvorno mjesto. U isto su vrijeme popravljene orgulje, a proširena oltarna pala koja je bila manjih dimenzija. Iznad ulaznih vrata kora postavljene su nove niše za otajstva Krunice. Crkva je poslije ovog temeljitog popravka otvorena 6. listopada 1883., kada je biskup Mato Vodopić posvetio glavni oltar i novi oltar sv. Vinka Fererskog.⁴⁷

Jedini oltar u dominikanskoj crkvi koji nije promijenio mjesto jest oltar sv. Dominika. U djelu Serafina Marije Crijevića *Viginti supra centum Sanctorum, Beatorum, ac Venerabilim Fratrum Ordinis Praedicatorum chronologico ordine digeste imagines*⁴⁸ na stranici 5. je prikaz bl. Manesa Guzmana. Ustvari, radi se o nacrtu današnjeg oltara sv. Dominika u samostanskoj crkvi. U sredini nacrtu doslikan je, u tehnici tempere, lik dominikanskog blaženika. Ovdje se svakako radi o najstarijem sačuvanom nacrtu jednog baroknog oltara u Dubrovniku, nastalog oko 1700. godine, kada je podignut spomenuti oltar. Danas se na njemu čuva oltarna pala slikara Vlaha Bukovca. Ustvari, oltar sv. Dominika poslužio je kao predložak za nasuprotni novi neobarokni oltar posvećen Gospi od Rozarija. Likovni predložak iz Crijevićeva rukopisa isprva je bio crtež oltara sv. Dominika. Na osnovi realiziranog oltara zamjetna je dosljednost izvedbe, ali i očita nedorečenost skulptura anđela na zabatu oltara, koji su izvedeni od drva, a ne od mramora. Očito je da nije došlo do izvedbe kamene plastike, zamijenjene skromnijom drvenom plastikom. Mramorni oltar iz crkve Gospe od Rozarija o kojemu je već dosad bilo riječi, blizak je ovom oltaru, a radi se očito o radu stranog majstora koji nije ostavio većeg traga na kulturnoj baštini dubrovačkog kraja.

---

⁴⁷ ADS, R., 36-IV-17, 121-123; ADS, R., 36-IV.12., Sepolcri.

⁴⁸ ADS, R., 36-VI-7, 5.

CONTRIBUTO ALLA CONOSCENZA DELL'ALTARISTICA DEL CONVENTO DOMENICANO A RAGUSA

Vinicije B. Lupis

L'autore tratta in questo studio dati finora meno noti sulla ricostruzione della chiesa e del convento domenicani a Ragusa, con particolare attenzione per il rifacimento della biblioteca conventuale, seguito al terremoto, e con la storia del restauro del complesso conventuale nel corso del XIX secolo. Ha dedicato speciale attenzione a tre altari appartenenti alla chiesa del convento e che condivisero il destino dei domenicani ragusei. In primo luogo ha rivolto l'attenzione all'altare che ora si trova nella chiesa di San Nicola a Čilipi, innalzato dal nobile casato raguseo Palmotić, e alla sua pala d'altare forse conservatasi. In secondo luogo ha preso in considerazione l'altare in marmo di San Vincenzo Ferreri, che fu venduto nel 1883 al Museo dell'arte e dell'artigianato, dove si trova anche ora. Si è dedicata particolare attenzione all'altare e al culto di San Vincenzo Ferreri, fondando le nuove acquisizioni sulla documentazione archivistica conservatasi. Si è così appreso di un pagamento a Giovanni Beppo pittore per il restauro di un dipinto di San Vincenzo Ferreri. L'altare di San Giovanni Ferreri aveva una particolare importanza a Ragusa, essendo legato ad una delle maggiori festività del convento. Serafino Razzi nella sua Storia di Ragusa del 1595 descrive la statua del Santo, per la quale nel 1588 egli donò una croce – enkolpion, come oggetto di particolare culto. L'altare di San Vincenzo è stato ipoteticamente collegato dall'autore all'altarista friulano Girolamo Picca, vicino alla cerchia di altaristi veneziani che fu attiva negli anni cinquanta e sessanta sull'isola di Curzola e sulla penisola di Sabbioncello. In terzo luogo l'altare in marmo della Madonna del Rosario nella chiesa domenicana omonima della Provincia domenicana ragusea a Viganj sulla penisola di Sabbioncello, già attribuito all'altarista Picca, è esaminato come possibile parallelo artistico dell'altare di San Vincenzo Ferreri. Nell'opera di Serafino Marija Crijević *Viginti supra centum Sanctorum, Beatorum,, ac Venerabilim Fratrum Ordinis Praedicatorum Chronologico ordinedigeste Imagines*, alla pagina cinque è rappresentato il beato Domenico di Guzman, che ha a modello il disegno barocco dell'altare di San Domenico oggi nella chiesa conventuale. Al centro del disegno è dipinta a tempera la figura del beato domenicano. Si tratta del più antico disegno di altare barocco conservatosi a Ragusa e risale alla prima metà del XVIII secolo, a quando l'altare fu innalzato. Indubbiamente, il terzo altare della chiesa conventuale esaminato è particolarmente importante, poiché se n'è conservato il disegno e questo arricchisce le attuali conoscenze sull'altaristica barocca ragusea. Oltre a ciò questo altare in marmo è l'unico altare conservatosi nella sua collocazione originaria all'interno della chiesa di San Domenico a Ragusa.